

PAMÁTKOVÁ ARCHEOLOGIE

Památková archeologie je zaměřena na ochranu a správu archeologického dědictví a péči o archeologický památkový fond.

Archeologické dědictví je spolu se stavební historií nedílnou součástí hodnot památkových objektů. Většinou je skryto v podzemí, a proto bývá často opomíjeno.

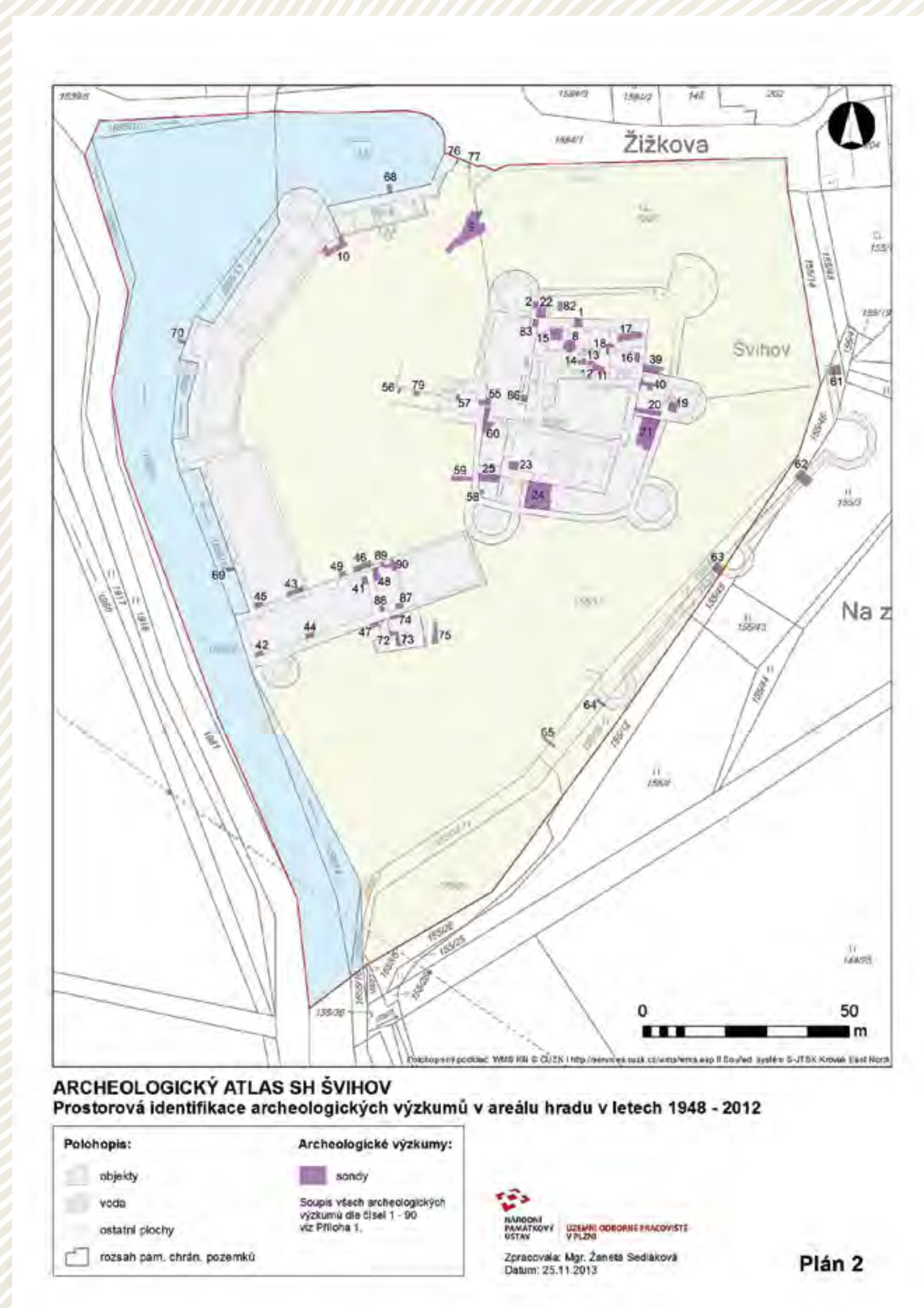
Památkový přístup se odlišuje především pohledem na archeologické dědictví. **Hlavním smyslem archeologické památkové péče je chránit a pečovat o archeologické nálezy v jejich původních situacích (in situ) a vyvarovat se jejich částečného nebo úplného zničení.**

Klíčovou organizací chránící a pečující o archeologické hodnoty je Národní památkový ústav, a to nejen jako správce významného počtu památek v České republice, ale i jako odborná organizace, která poskytuje výkonnému orgánu odborná vyjádření pro závazná stanoviska, např. při obnovách a rekonstrukcích památek. Tato písemná vyjádření mají mimo jiné posoudit míru a rozsah ztráty památkových hodnot, ke kterým může dojít v důsledku oprav památky.

Svihov – na hradě byl v roce 2017 prováděn archeologický výzkum ke zjištění podzemního stavu původních středověkých pochůzkových vrstev. Foto: J. Pařez

Snahou památkové archeologie je systematické poznání a evidování výsledků archeologických výzkumů na chráněných územích a památkách, ale i mimo ně. Z těchto výsledků jsou následně vytvářeny archeologické atlasy, mapy a plány, na jejichž základě je možné kvalifikovaně posoudit situaci pod povrchem lokality i v jejím okolí. Toto poznání slouží při posuzování projektů, která místa budou preferována pro zachování archeologických vrstev a nálezů v jejich původním uložení.

Příklad Archeologického atlasu – do půdorysného plánu jsou zanesené archeologické zásahy, které byly provedeny mezi lety 1948–2012. Autor: Z. Sedláková

Autor: Mgr. Jan Pařez

Památková archeologie prosazuje preventivní přístup k péči o archeologické dědictví. V praxi to znamená, že se snaží už v době přípravy projektu obnovy památek upozorňovat na rizika spjatá s terénními zásahy, maximálně využít existující archeologické poznatky o lokalitách a v případě možných budoucích střetů s plánovaným projektem hledat s projektanty a investorem jiná řešení. Mezi další preventivní opatření patří provedení zjišťovacího archeologického výzkumu. Probíhá v dostatečném předstihu před projektem a je prováděn v menším rozsahu, než by bylo nutné u záchranného archeologického výzkumu, který až na výjimečné případy neumožňuje ochranu nálezů in situ.

Karlštejn – pohled do odkryté sondy před purkrabstvím. Na fotce je patrné suterénní schodiště dnes již neexistující části budovy. Foto: J. Pařez, 2021

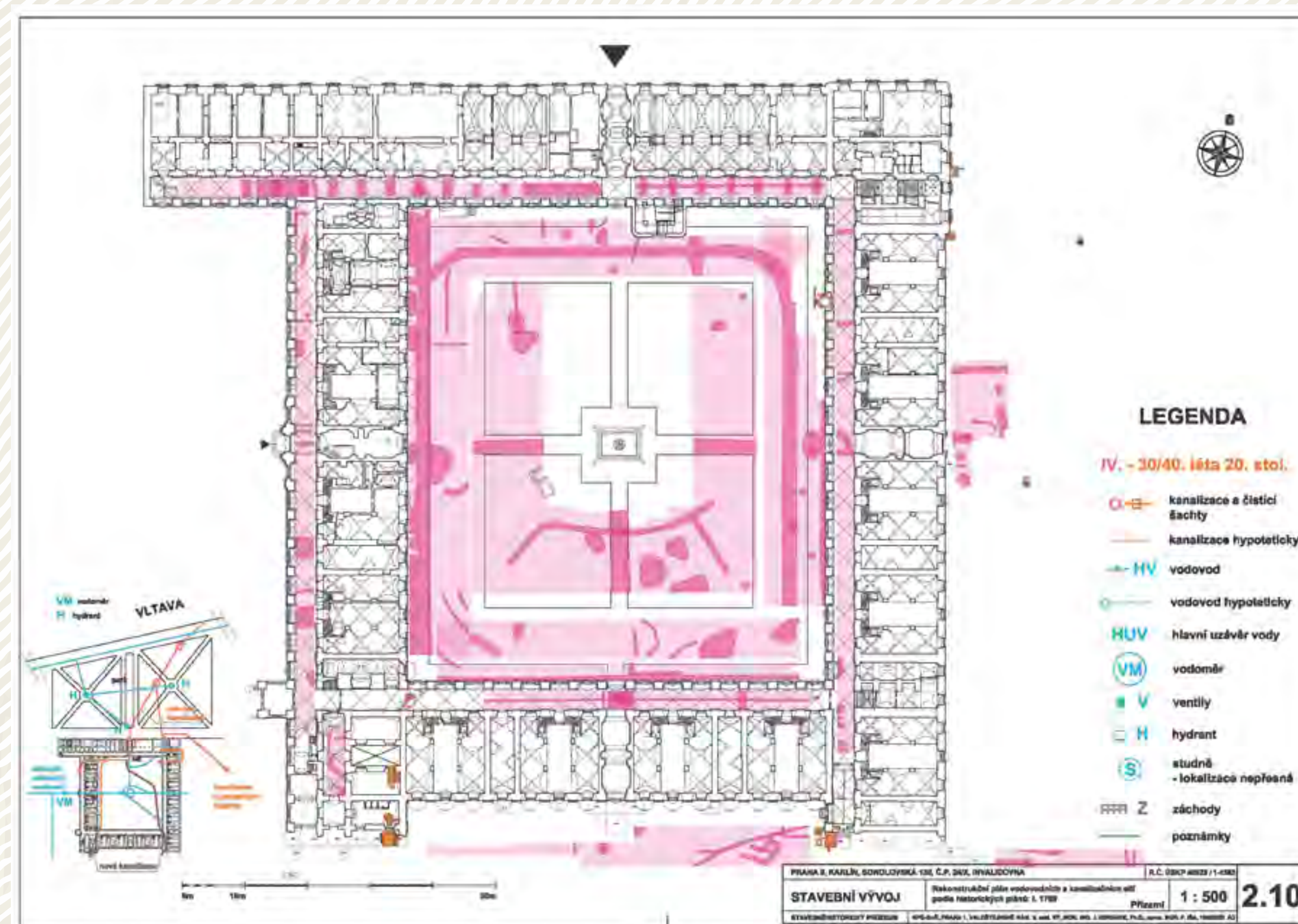

Výzkum Juditina mostu (2019) – geofyzikální průzkum pod vodní hladinou Vltavy v oblasti Juditina mostu zachytil středověké a novověké kůly a části pilířů Juditina mostu (průzkum prováděla ARCHAIA). Foto: J. Pařez

Strahovský klášter, Cedrový dvorek – vnitřní část revitalizované kanalizace. Obnovu bedlivě sledovali archeologové ve spolupráci s investorem na citlivém zachování historických konstrukcí. Foto: J. Pařez

Ideální výsledek poznání podzemní situace vychází z mezioborové spolupráce (archiváře, stavebního historika a archeologa) a využití nedestruktivních metod, jež poskytují lépe či hůře čitelný obraz bez nutnosti zásahu do terénních situací.

Invalidovna – půdorysný plán s překryvem měřených ploch (nedestruktivní geofyzikální průzkum). Autor: V. Staňková

K preventivní ochraně rozlehlých oblastí slouží vyjádření k územně analytickým podkladům. Jde například o zpracování nových územních plánů obcí. Do těchto podkladů archeologové zanesou poznámky o významných lokalitách na daném území, o podmínkách nové zástavby či o nutnosti jiných regulací, které mají ochránit archeologické dědictví.

Památková archeologie spatřuje hodnoty i v památkách, které nejsou zapsané do Ústředního seznamu kulturních památek, a věnuje pozornost i ostatnímu dosud bližší nepoznanému archeologickému dědictví, které vyhledává, eviduje a monitoruje jeho stav. Tyto archeologické památky se nalézají jednak v zalesněném prostředí, kde jsou zpravidla lépe dochované (ať už se jedná o zaniklé vesnice, mohylová pohřebiště, hradiště či zaniklé středověké rybníky) a jednak v agrární krajině, kde je možné setkat se s pozůstatky novověkých polních opevnění, středověkých polních systémů či se zaniklým pravěkým ohrazením.

Pohoří na Šumavě – pohled na zaniklou budovu hamru (vodokovárny) z 19. století. V popředí se nachází relikt kamenných sloupů, které držely kobylu; v pozadí jsou vidět 3 obslužné otvory pro vodní kola. Foto: J. Pařez

Relikty jezu na Pohoříském potoce – průzkum konstrukce zaniklého jezu odhalil dochované pozůstatky trámů na dně říčky. Foto: J. Pařez